

Bij de emeritaatsviering van Jean Binon

Een zeldzaam rijk palet

Mark Debrock

Tussen de vele woorden die, struikelend over elkaar, me spontaan voor de geest komen wanneer ik denk aan de eigenschappen van Jean Binon, vormen onder meer de volgende een continuum: beschikbaarheid, luisterbereidheid, openheid van geest, dienstbaarheid naar vrienden, collega's en studenten, realiteitszin, oplossingsgerichtheid, enthousiasme... Hoe ruimer de achtergrond is waartegen iemand geplaatst kan worden, hoe meer de geschiedenis van de context waarin hij heeft gefunctioneerd een rol gaat spelen. In het geval van Jean Binon is het een vrijwel onmogelijke opdracht om dit tot een goed einde te brengen in een beperkt aantal pagina's, waarin het niet eens de bedoeling is ook in detail op zijn wetenschappelijke carrière in te gaan.

Adsum. De spontane, niet berekenende beschikbaarheid die letterlijk maar ook figuurlijk met dit wat in onbruik geraakte woord wordt bedoeld, heeft onze collega van thuis uit meegekregen. Vrij vertaald: ik ben er wanneer je op mij rekent. Het is hem op het lijf geschreven.

In een minder bekende bijdrage met als titel *Ik was zeven in achtenveertig. Een kroniek van 20 jaar 'Weergalm van Meerdael': 1948-1968*¹, beschrijft hij hoe hij vanzelfsprekend in die fanfare, bijna een familiale activiteit², is gerold en vooral hoe hij er gedurende twintig jaar als spelend lid, 'den bugel', van genoten heeft. Geboren op de taalgrens, meer bepaald in het ondertussen gerenommeerde restaurant Château de Namur, vroeger herberg op een verkeersknooppunt, boerderij, houthandel en nog zoveel meer, was ongeveer elk lid van de familie ook lid van de fanfare. Men stak er veel tijd in, zonder rekenen, zonder op de voorgrond te willen staan. En blijkbaar vond de toekomstige romanist er ook de kiem van zijn wetenschappelijke interesse voor

¹ Nackaerts Roger: *Koninklijke fanfare De Weergalm van Meerdael Blanden 1896-1996, met een Kroniek van 20 jaar Weergalm van Meerdael door JEAN BINON*, 1996.

² Getuige hiervan de tussentitel *be or to Binon*, pp. 10-13. "De familie van Jules Binon vormde een fanfare in de fanfare. 'De Weergalm van de Binonkes' als het ware" (p. 11).

filologie. Professor Carnoy, regelmatige bezoeker, imponeerde er met zijn encyclopedische kennis. De verschillen tussen het rijke dialect van Blanden, het 'blannes' met 'hoog- en laagblannes', en, jawel, het 'Château de Namurees', naast de typische 'tweetaligheid' die men zowat overal op de taalgrens vindt en bovendien toen ook nog sterk aanwezig was in het dagdagelijkse bargoens van de muziekbeoefening, zijn voor hem nog steeds een onuitputtelijke bron van lui-mige verwondering. Het zal niemand verbazen dat de muziekmicrobe, uitermate sterk bindmiddel, zich onuitroeibaar in zijn gezin genesteld heeft en er nu tot een zeldzame hoogte is uitgegroeid. De gevierde heeft er vrijwel permanent de vreugde en de ondersteunende kracht van ervaren.

In 1960, na het S.O. in Tervuren, opteert Jean Binon voor de 'Wijsbegeerte en Letteren - Romaanse filologie'. Er kunnen over het curriculum zoals het toen bestond bijna evenveel anekdotes worden verteld als over de fanfare van Blanden. De studenten die zich inschreven op de Nederlandse taalrol volgden de colleges samen met de studenten van de Franse taalrol. Ze werden onder meer verwelkomd door een prof met de woorden dat hij niet kon begrijpen hoe een Vlaming Romaanse wilde studeren. Het was in die periode overigens ook praktisch uitgesloten dat een Nederlandstalige nog maar zou denken aan een doctoraal proefschrift. Maar deze en andere anekdotes of anachronismen zijn in brede kringen bekend en hoeven hier nauwelijks in herinnering te worden gebracht. Het verdere verhaal, na de splitsing, is bekend. Niet alleen is ondertussen de traditie van filologie vervangen door taal- en literatuurwetenschap. Zelfs de term en de optie Romaanse als wettelijke studierichting bestaan nu niet langer. De drie universitaire kernopdrachten - onderzoek, onderwijs en maatschappelijke dienstverlening - zijn sedert een dertigtal jaar kennelijk grondig anders geworden.

Openheid van geest en internationale uitstraling

Zeer recent heeft het K.U.Leuven-beleid als eis geformuleerd dat een verblijf in het buitenland een *conditio sine qua non* is om aan de universiteit benoemd te worden. Uiteraard en vooral in de Biomedische en Positieve Wetenschappen was dit reeds zeer vaak de realiteit. Binnen de Romaanse is Jean Binon bij de eersten geweest om die stap te zetten.

Onmiddellijk na zijn licentie wordt hij in 1964-'65 leraar aan de Groep-T in Leuven, in 1965-'66 aan de Koninklijke Cadettenschool in Lier en in 1966-'68 in het Sint-Pieterscollege te Leuven. Daarna, van 1968 tot '70 vertrekt hij als

Fulbright exchange professor naar de V.S. Behalve een uitstekende kennis Engels – ook al een eerder zeldzaam gegeven bij de toenmalige romanisten, en dan nog vrijwel uitsluitend bij de Nederlandstaligen! – geeft het hem een blijvende brede kijk op de organisatie en de praktijk van het taalonderwijs. Zeldzaam in een periode waar velen nog voetstoots aannemen dat het voldoende is als *native* of *near-native* een goede

kennis te hebben van de te onderwijzen taal om automatisch ook een goede taalleraar te zijn. Het kan dan ook niet verwonderen dat hij na zijn terugkomst in Leuven, waar hij zijn onderwijsopdracht aan het Sint-Pieterscollege terug opneemt, ook wordt aangezocht om leraar te worden eerst in het Centrum Levende Talen (Volwassenenonderwijs), enkele jaren later en tot het einde van zijn rijkgevulde loopbaan in het Instituut Levende Talen. Hij wordt snel een gevierde docent Frans in de faculteit Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen. Vele generaties studenten én collega's hebben er naast zijn luisterbereidheid ook zijn steeds rijker wordende expertise in het domein van het economisch Frans weten te appreciëren. Jean Binon gelooft in een onderwijs dat de auto-

nomie van de student versterkt, dat de studenten ertoe brengt na te denken over het feit dat er ook in de praktijk van elke taal meer dan één waarheid is. Zijn onvermoeibare interesse en groeiend enthousiasme voor zijn opdracht zullen later talloze artikels in internationale en nationale tijdschriften inspireren. Ze vinden een bekroning in werken zoals het *Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires*, Paris, Didier, 2000 en het *Dictionnaire d'apprentissage du français langue étrangère*, Leuven, Garant, 2002.³

De kwaliteit van zijn onderzoek en zijn openheid van geest brengen hem voor gastcolleges onder andere in Atlanta (2004), Mexico City (2000), Porto Alegre (1998), Florianopolis (Brazilië, 1997), Athene (1996), Thessaloniki (1996), Moskou (1993) en Rijsel. In 1998 is hij gasthoogleraar te Paris VII. Er mag geen twijfel over bestaan: dit heeft niets te maken met academisch toerisme, wel met de originaliteit van zijn ideeën en onderzoek die overal worden geapprecieerd.

Collegiale dienstbaarheid

Het is niet overbodig hierbij even in te gaan op het Instituut Levende Talen zelf. Jean Binon wordt er de tweede directeur, tussen 1988 en '93. Ongeveer in dezelfde periode, van 1987 tot '93 is hij, als strijdbare vertegenwoordiger van het Vast Wetenschappelijk Personeel, tevens lid van de Academische raad. In die periode wordt aan de Leuvense universiteit, overigens terecht, steeds sterker geïnvesteerd in onderzoek, minder in de onderwijsopdracht. Daarop wordt eerder bespaard. Niet alleen is er dan in het I.L.T. nog geen duidelijke onderzoekstraditie. Wegens historisch verklaarbare redenen vindt het universitaire beleid het maar normaal dat de taaldocenten er een lesopdracht hebben van 16 uur per week, voor de faculteiten Rechts-

³ Deze werken waren het resultaat van jarenlange samenwerking met o.m. Serge Verlinde, Jan Van Dyck, J. Folon en A. Bertels.

geleerdheid, Economische en Toegepaste Economische Wetenschappen en voor de Faculteit Sociale Wetenschappen. Zoals er in de bedrijven nogal eens een 'creatieve boekhouding' wordt ontwikkeld, wordt ook aan de K.U.Leuven creatief omgesprongen met de mogelijkheid docenten die uitsluitend in Letteren taalonderwijs verzorgen, toch op de I.L.T.-rol te plaatsen. Van hen wordt geen wetenschappelijk onderzoek verwacht. Op zich niet ongevaarlijk, onverdedigbaar zelfs in een universitair perspectief: men aanvaardt immers

dat taaldocenten uitsluitend moeten werken in het eenzijdige perspectief van performant functioneren in de maatschappij. Het belang van onderzoek in een relatief onontgonnen domein van (toegepaste) taalkunde wordt hiermee schromelijk onderschat.

De intern bestaande traditie dat iemand vastbenoemd mag worden in het I.L.T. zonder doctorale dissertatie wordt doorbroken met het Decreet op de Vlaamse universiteiten dd. 12 juni 1991⁴. Dat Decreet voorziet weliswaar de categorie praktijkassistenten maar stelt in art. 67 ook dat 'assistenten als opdracht hebben zich verder te bekwalen in de wetenschappen. (...) Als personeelslid hebben zij het recht om door het verrichten van wetenschappelijk onderzoek (...) ten minste de helft van hun werktijd aan de voorbereiding van een doctoraatsproefschrift te besteden.'

Als directeur van het I.L.T. vraagt Jean Binon dat het artikel in kwestie voortaan ook voor de taalassistenten van het I.L.T. zou gelden. Gesteund onder meer door de juristen prof. R. Verstegen en hoofd directeur van het rectoraat F. Van Nieuwenhove wordt het voorstel bekrachtigd. Er zal voortaan een nieuwe wind waaien in het I.L.T. en dit is zeker niet de minste verdienste van de toenmalige directeur, bij wie later jonge doctorandi steeds een enthousiaste steun zullen vinden.

Nascholing en lerarenopleiding

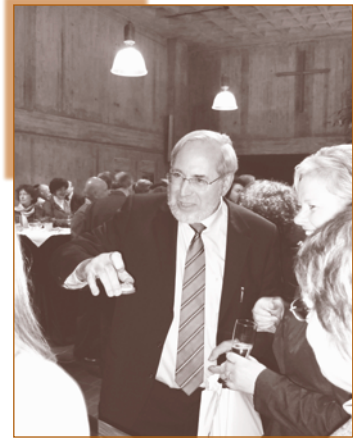
Een beknopte terugblik in de geschiedenis is ook hier noodzakelijk. Het is enigszins begrijpelijk dat de Franstalige professoren van de unitaire Leuvense universiteit niet terug te vinden zijn

in de structuur van de centraal opgerichte Nederlandstalige nascholingsactiviteiten voor het S.O., beter bekend als de Vliebergh-Sencieleergangen die vorig jaar honderd jaar jong werden. Tot aan de ver nederlandseling van het S.O. in Vlaanderen is daar voor het vreemdetalenonderwijs Frans uiteraard ook helemaal geen vraag naar. Toch betekent dit geenszins dat onze voorgangers in het begin van de 20ste eeuw geen interesse hadden voor het S.O., wel integendeel.

⁴ Cfr. *Decreet betreffende de Universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap, 12 juni 1991*. De I.L.T.-assistenten bevonden zich voor het Decreet in kwestie eigenlijk in goed gezelschap. Ook de professoren in de Geneeskunde, Farmaceutische Wetenschappen en Toegepaste Wetenschappen konden immers benoemd worden zonder doctoraat op proefschrift. Alleen waren de 'civiele effecten' voor hen niet dezelfde.

Eigenlijk waren hun colleges grotendeels geconcipeerd in het perspectief van dit onderwijs. De 'licentie' betekende trouwens de *licentia docendi*. Het in het leven roepen in 1929 van het wettelijk diploma van geaggregeerde, dat ongewijzigd zou blijven tot de negentiger jaren, zou ten gronde niet veel wijzigen. De basisvorming van het curriculum Romaanse bleef het meest essentiële. De lerarenopleiding zelf kon volgens velen teruggebracht worden tot het bekende *du cœur, du bon sens et quelques petits trucs*.

Zoals te Leuven opgericht in 1892, werd er 'van de afdeling Romaanse filologie verwacht dat zij leraren zou opleiden, die zowel Latijn en Grieks als Frans konden onderwijzen.'⁵ Pas na 1937 ontstond er een meer wetenschappelijke benadering met professoren als onder meer O. Jodogne. Maar dat veel docenten nog lange tijd werkelijk begaan waren met de toekomst van hun studenten, moge blijken uit volgende uitspraak over de eminente hoogleraar Charles De Trooz, auteur van *Le magistère et ses maîtres*, 1951: 'zijn aandacht voor de studenten verhinderde hem zich op het wetenschappelijk onderzoek toe te leggen.'⁶ Hoeft het gezegd dat de aandacht voor de specifieke noden van de leraars Frans in Vlaanderen vrijwel onbestaand was.

Het is een eufemisme te stellen dat in de twee, drie laatste decennia bij nogal wat collega's de interesse en waardering voor studenten die zich inschrijven voor een universitair curriculum met als eerste prioriteit nadien leraar S.O. te worden, eerder zwak zijn. Dit werd kennelijk ook in de hand gewerkt door de Financieringswet op de universiteiten van 27 juli 1971. Er werd toen immers helemaal geen budget voorzien voor de lerarenopleiding⁷, die daardoor bij wijze van spreken tot de bedelstaf werd verwezen.

In deze context wordt in 1975 voor de nascholing een eerste maal een beroep gedaan op Nederlandstalige Leuvense romanisten. Bijna vanzelfsprekend wordt aan Jean Binon gevraagd of hij zijn medewerking wil verlenen. Hij gaat er graag op in, genereus als hij is, hoewel dit niet behoort tot zijn universitaire opdracht. Het wordt het begin van een lange medewerking. Met zin voor realisme, onderbouwd door zijn praktijk onder meer als lesgever Frans in het I.L.T. enerzijds, door zijn beginnend onderzoek in lexicografie anderzijds. De nascholing vraagt de nodige zin voor realisme en pragmatisme, niet in het minst wegens de erg heterogene samenstelling van de geïnteresseerden. Hoewel gaandeweg, sedert het schoolpact, het aantal 'echte' romanisten in het S.O. is toegenomen, vindt men bij de leraars Frans nog steeds een bonte samenstelling niet alleen van 'regenten met verworven rechten', maar evenzeer van historici, classici, juristen, filosofen en zelfs hier en daar van een bioloog of een econoomist.

⁵ *De Universiteit te Leuven. 1425-1975*, 461 p., 1976, p. 364.

⁶ *Ibid.*, p. 365. De colleges van De Trooz bleken zo boeiend dat, volgens betrouwbare bronnen, ook veel studenten uit andere faculteiten, onder meer uit de faculteit Geneeskunde erop stonden die lessen te kunnen volgen.

⁷ Wijlen rector P. De Somer, aan wie we onze verwondering hierover uitdrukten, bekende spontaan dat daarover in de voorbereidende discussie nauwelijks een vraag was gesteld en dat vrijwel niemand van wie bij de voorbereiding van die wet betrokken was, echt op de hoogte was van de werkelijke inhoud van de lerarenopleiding.

Vrijwel allen zijn overigens geïnteresseerde leerkrachten, meestal met een zeer betrouwbare kennis van de te onderwijzen taal. Maar ook de romanisten zelf herkennen nog nauwelijks hun filologische vorming in het gewijzigde curriculum waarin hun jonge collega's worden gevormd en dat steeds meer aanwezig is in de nascholing. Vanaf het begin van de zeventiger jaren worden ze evenwel geconfronteerd met de uitdaging van het V.S.O., en met steeds maar nieuwe leerplannen waarin het begrip differentiatie als nieuw toverwoord wordt gebruikt. Ondertussen zijn de lesuren Frans sterk verminderd, in sommige richtingen soms met meer dan een vierde. Maar bovendien vragen velen zich vertwijfeld af of het wel zo een goed idee is de intellectuele vorming via klassiek taal- en literatuur-

onderwijs prijs te geven om het meer communicatief gericht taalonderwijs een kans te geven. De vraag naar gemakkelijk toe te passen recepten wordt steeds vaker gehoord. De uitdaging voor de verantwoordelijken van de nascholing is groot. Grotendeels onder impuls van Jean Binon worden nieuwe pistes verkend, wordt vooral methodologisch gezocht naar haalbare modellen. Men verlaat de klassieke vorm van nascholing voor het talenonderwijs, en zelfs de klassieke locatie, d.i. Leuven. Met als coactoren een aantal enthousiaste leerkrachten zelf, wordt de nascholing in de verschillende provincies gebracht, tot en met de residentiële formule in het Franse Pont-à-Mousson. In het laatste decennium herhaalt zich dit in Parijs.

Ondertussen wordt op beleidsniveau gedurende het laatste mandaat van rector Piet De Somer verder gewerkt aan een structurele wijziging van de omkadering van de lerarenopleiding zelf. De hervorming krijgt een vaste vorm met het creëren van de aggregatielectoren. Jean Binon wordt eigenlijk reeds lector in 1980, bij het heengaan van collega R. Motmans. Vanaf dan is deze functie ook een onderdeel van zijn universitaire opdracht. Dit novum is zo overtuigend dat we het op doorslaggevende wijze kunnen gebruiken in de discussie over de aggregatielectoren, enkele jaren nadien in de Academische raad. De onwaarschijnlijk archaïsche situatie in de Leuvense scholen, waar in bepaalde examenperiodes leraars en leerlingen reeksen examenlessen moeten ondergaan, wordt hiermee afgesloten. Bij de romanisten aanvaardden de verantwoordelijken voor de lerarenopleiding samen met de geografisch verspreide lectoren de uitdaging van de decentralisatie. Ze komen zowat overal in de Vlaamse scholen. De zorgvuldig gescreende lectoren beoordelen vanaf het begin autonoom de examenlessen, zoveel mogelijk in nauwe samenwerking met de plaatselijke stagementoren. Hierbij wordt enerzijds geruisloos voorbijgegaan aan de bestaande regelgeving terzake, maar anderzijds wordt ook collegiaal de verantwoordelijkheid genomen voor de voorgestelde beslissingen. Het teamwerk vindt een gelukkige verrijking in de specialisatie die elke lector opneemt en die alle studenten ten goede komt in de didactische seminaries. Van meet af aan speelt vooral Jean Binon hierbij een enthousiasmerende rol, zowel naar de collega's-lectoren als naar de mentoren. Dit zal zeer duidelijk blijken ter gelegenheid van de visitatie over de lerarenopleiding in 2000-'01, die in Leuven geleid wordt door Georges Monard, secretaris-generaal in het Ministerie van Onderwijs. Tot zijn ter zitting ook onder woorden gebrachte verbazing, stelt hij vast dat de aanwezige mentoren-romanisten unaniem hun zeer positieve appreciatie uitdrukken over de

creatieve en inspirerende samenwerking tussen lectoren en mentoren. Niet in het minst wordt onderkend dat in die constructief-kritische begeleiding het didactisch pluralisme en de pragmatische benadering van de vele onderwijssituaties steeds aanwezig zijn. Onder meer wordt heel vroeg reeds aandacht gevraagd voor de mogelijkheden van de informatie- en communicatietechnologie. Zowel in de lerarenopleiding zelf als in de nascholing wordt de nieuwe uitdaging geïntegreerd. Het onderzoek van Jean Binon onder meer over pedagogische lexicografie en over vreemdetalenonderwijs is hierbij onmiddellijk aanwezig.

Eerst in 1996, naar aanleiding van de uitbreiding van het curriculum aggregatie, daarna in 2002 wanneer hij coördinator van de lerarenopleiding Romaanse wordt, wordt de opdracht van Jean Binon in de lerarenopleiding zijn voornaamste taak. Hij neemt er een aantal opmerkelijke initiatieven in zijn streven naar een volwaardige valorisering van de lerarenopleiding⁸ die ten goede komt van de professionalisering en de appreciatie van het beroep van al wie zich inzet voor het taalonderwijs.

Samen met velen zijn we Jean Binon dankbaar voor zijn onvergelijkkelijk rijke bijdrage aan de vorming van honderden studenten, voor zijn zin voor collegialiteit en teamwork, voor zijn onverzettelijk geloof dat alles steeds weer beter kan. Als dit ook maar enigszins kon, zouden we hier graag 'Da Capo' schrijven. Maar hijzelf zou de eerste zijn om duidelijk te stellen dat de partituur van de lerarenopleiding en van het levenslang leren via nascholing nooit af kan zijn. En hij zou eveneens stellen dat de opvolging kennelijk in even goede handen is, waarborg voor de toekomst. De verantwoordelijken voor de lerarenopleiding hebben in het verleden bewezen dat ze redelijk autonoom konden instaan voor een kwalitatief zeer verdedigbaar curriculum. We mogen hopen dat zij ook in de toekomst op dezelfde manier het vertrouwen zullen genieten van het facultair en universitair beleid.

⁸ We verwijzen graag naar wat hij hierover zelf heeft geschreven in *Tableaux vivants. Opstellen over taal-en-onderwijs aangeboden aan Mark Debrock onder redactie van Jean Binon, Piet Desmet, Jan Elen, Piet Mertens en Lies Sercu*, Universitaire Pers Leuven, 2002, pp. 383-413.